Portretul sau povestirea ca metadiscurs

Geta MOROŞAN
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava
getamorosan@litere.usv.ro

Abstract: *The Portrait*, a short story in Valeriu Anania's volume *Amintirile peregrinului apter* [*The Memories of the Wingless Pilgrim*], is an impressive artistic demonstration of the idea (formulated in the context of quantum physics) that, in certain circumstances, human consciousness, as an extension of cosmic consciousness, has the power to mould and even create material reality according to its own will by the force of thought generated by intense emotion and desire, captured in word, image and the human cry sublimated in song.
In a literary discourse that constitutes itself as metadiscourse – in which the word speaks about the word and about the possibilities of true, perfect interhuman communication, when the communion of feeling, thought, and desire may acquire demiurgic powers --, the author confers human proportions to the corresponding image of the primordial Logos.
Keywords: *Valeriu Anania, human consciousness, cosmic consciousness, metadiscourse, primordial Logos.*

> „Suntem (...) o suflare de iubire a lui Dumnezeu. Aşa se face că, după trup, suntem un picur de rouă faţă de un cosmos fără margini, care însă încape tot în conştiinţa noastră."
> (Arsenie Boca, *Cărarea Împărăţiei)*

„O suflare de iubire" pentru semenii săi („fiii săi duhovniceşti", cum îi numeşte în predicele sale) sunt şi scrierile „literare" ale scriitorului V. Anania, toate de o factură specială, dezvăluind truda gândului său întru *trezirea şi înălţarea conştiinţei* omului, văzută ca singura cale de a-şi desăvârşi fiinţa. Demersul său (înlesnit de harul de lucrător asupra cuvântului) în dezvăluirea rolului şi a puterilor *conştiinţei* se regăseşte în rezonanţă cu preocupări mai vechi, dar şi, mai ales, mai noi ale psihologiei, ale neuropsihologiei moderne şi chiar ale fizicii cuantice – aceasta ajungând la concluzia că „legătura între enigma cuantică şi misterul conştiinţei merită atenţie" [Rosenblum, Kuttner, 2011]; în aceeasi viziune se înscriu si cuvintele lui C. Dulcan care afirmă că, în timpul nostru, „religia se întâlneşte cu ştiinţa în forma sa cea mai avansată – fizica cuantică" [Dulcan, 2015: 172].

Însă, teoriilor şi conceptelor ştiinţifice, a căror expresie lingvistică este neutră, nemarcată afectiv, şi accesibilă unei minorităţi elective, scriitorul V. Anania le oferă deschidere spre înţelesuri insesizabile în afara harului poetic cu care le transfigurează şi, mai

BDD-A28571 © 2018 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 12:18:31 UTC)

mult decât atât, le investeşte cu un scop, cu o misiune înalt spirituală, izvorâtă dintr-o empatică şi profundă cunoaştere a adâncurilor firii omeneşti.

Ca şi în alte scrieri ale sale, în povestirea poematică *Portretul* [Anania, 2009: 297-318] tema principală este *Adevărul şi confruntarea cu adevărul*, ca experienţă fundamentală, la nivel individual şi colectiv. Verbul emblematic al textului vine din sfera semantică a lui „a dezgoli", „a dezveli", „a dezvălui" ceea ce a rămas ascuns. Încheindu-şi periplul călătoriilor prin mânăstirile ţării, naratorul-martor-erou al întâmplărilor povestite, călător şi în timp, nu numai în spaţiu, se opreşte de astă dată la Mânăstirea Cozia, ctitorie a domnitorului Mircea cel Bătrân. Întâmplarea relatată este plasată în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu (aflat în al 17-lea an de domnie), reunind aparent două povestiri (în care personajele şi faptele se intersectează) despre două ipostaze ale râvnei întru credinţă şi adevăr, cea a domnitorului Brâncoveanu şi cea a celor şase tineri călugări ai mânăstirii, prin aceştia din urmă autorul comunicând un metamesaj, care se dovedeşte a fi obiectivul adevăratei sale intenţii.

Momentul ales pentru dezvăluirea adevărului şi în care protagoniştii sunt aduşi împreună în acelaşi spaţiu, biserica mânăstirii, este unul puternic semnificativ: „*Săptămâna Patimilor" de dinaintea Învierii Fiului*, care nu întâmplător este rânduită primăvara, când vine „vremea primenirilor" şi tot ce este învechit, degradat, stătut, golit de sens, este tulburat şi desfiinţat în confruntarea cu chipul înnoit al vieţii, purificat şi năvalnic.

Incipitul povestirii-cadru introduce brusc cititorul în miezul problematic al subiectului relatării, informându-l despre *ezitarea* (s.ns.) domnitorului Constantin Brâncoveanu de a veni tocmai în săptămâna amintită la Mânăstirea Cozia, a cărei „prenoire" o poruncise el însuşi, dar încredinţase sarcina de a supraveghea lucrările de refacere a zidurilor, de re-zugrăvire a bisericii ş.c. nepotului său, paharnicul Şerban Cantacuzinul, la rugămintea acestuia. Domnul era chemat la mănăstire ca să lămurească „gâlceava" iscată între paharnicul Şerban şi meşterul Preda în legătură cu înfăţişarea neconvenţională a domnitorului Mircea cel Bătrân din portretul nou zugrăvit de meşter în „strana dreaptă" a bisericii. În viziunea îndrăzneaţă a meşterului, ctitorul M-rii Cozia era înfăţişat ca un *oştean* „abia (...) întors de pe câmpul de bătaie", purtând „mantie de călăreţ, dolmanul scurt până sub coapse, ca o cămaşă de zale, pulpare deasupra gleznelor şi sabie la cingătoare", imagine care nemultumise adânc pe paharnicul Şerban: el n-o putea accepta decât pe aceea fixată de tradiţie, adică în „straiele de duminică, bogate şi scumpe, aşa cum le vedem în toate zugrăvelile bisericeşti" [Anania, 2009: 304].

„Gâlceava" aceasta semnalează momentul de tensiune, nodul declanşator al întâmplărilor, care va pune în mişcare şi va arăta la faţa adevărului – cum ar spune scriitorul – atitudini, reacţii şi semnificaţii care până atunci dormitau sub oblăduirea neatenţiei şi a instalării comode în convenţional şi superficial. Aflăm că domnitorul Brâncoveanu „*ezita*" să vină la Cozia din „două pricini": prima era aceea că dorea să petreacă Săptămâna Patimilor izolat „în singurătatea schitului de sub pădure" de la Hurezi. A doua pricină era ştirea ce-o primise,

> „că imbrohorul Buiuk trecuse în sus pe valea Oltului, cu o oaste mică, spre hotarul dinspre părţile ungureşti, şi n-ar fi vrut să-i stea pe aproape în calea întoarcerii, ca nu cumva acela să creadă că-l iscodeşte însuşi domnul" [Anania, 2009: 297].

Vorbind despre *ezitarea* domnului şi motivele acestei ezitări, autorul îi defineşte prompt şi sugestiv esenţa personalităţii, descifrabilă dintr-un anume mod de a se angaja într-un tipar comportamental al creştinului credincios şi dintr-un anume mod de a-şi îndeplini datoria de domn al ţării; *evitarea luptei* pare să fie trăsătura caracteristică a

BDD-A28571 © 2018 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 12:18:31 UTC)

personalității, dovedită în ambele ipostaze. Ca bun creștin, respectă cu stricteţe rigorile formale: ține toate posturile, se îmbracă în veşminte de-o maximă sobrietate, în Săptămâna Patimilor se retrage în singurătate şi liniște, departe de ispitirile lumesti, evitând astfel confruntările de orice fel şi, mai ales, cu adevărul adâncurilor propriei sale fiinţe. Ca domn, acționează cu o prudență ce-i ştirbea demnitatea, trădând teama unui supus de a nu-şi supăra stăpânul, pe care, în loc să-l înfrunte, prefera să-l evite, sau să-l mituiască.

Sosit la Cozia, în fața portretului ce-l înfățișa pe Mircea voievod în toată măreția lui de luptător pentru demna fiinţare şi dăinuire a neamului său, Constantin Brâncoveanu este nevoit să se confrunte cu propriul său adevăr: acela de a fi acceptat umilința, de a-i accepta ca stăpâni pe turci, cumpărând pacea ţării şi liniştea domniei sale cu galbeni mulți, înteţind astfel lăcomia lor pentru încă şi mereu mai mulți. (Autorul nu încearcă să umbrească meritele acestui domnitor pe care îl înfăţişează în sinceritatea credinţei lui neclintite şi îl laudă pentru cultura lui, pentru înaltele lui cunoştinţe în muzica religioasă, pentru preocuparea întru dăinuirea şi înfrumuseţarea lăcaşelor de cult, doar că urmăreşte să-l „învie" în adevărul întreg al fiinţei lui).

Meşterul Preda îl zugrăvise pe Mircea cel Bătrân în straie ostăşeşti şi „cu sabie la cingătoare", tocmai pentru a-l „învia" în adevărul lui, de apărător al demnităţii neamului, pentru că numai exprimând un adevăr esenţial portretul devenea „icoană" şi model în conştiința urmaşilor; nu se putea fără sabie, chiar dacă chipul domnitorului era zugrăvit în biserică, cum cereau paharnicul Cantacuzinul şi piosul Brâncoveanu, deoarece, se justifică meşterul,

> „el va s-o aibă asupră-şi chiar şi la învierea cea de obşte, în faţa Scaunului de Judecată, căci ea e fapta lui cea mai bună. Cu sabia aceasta ne-a apărat el pe noi de prăpădul păgânătăţii, că altfel am fi pierit de mult..." [Anania, 2009: 306].

Ca să îmblânzească efectul umilitor pentru Brâncoveanu al comparației între arma cu care el a menţinut pacea ţării – aurul – şi arma cu care Mircea a apărat dreptul la o vieţuire demnă – sabia („singura avere") –, meşterul Preda îl asigură pe cel dintâi că s-a arătat a fi un „domn al păcii", iar egumenul mânăstirii, în desfăşurarea încinsei succesiuni de replici argumentative, îl numeşte pe Mircea „domn al puterilor".

Înainte de încheierea acestei dispute, a cărei tensiune pare să ascundă o problematică de o mai mare şi misterioasă gravitate, meşterul mai face o precizare, aparent fără legătură cu subiectul nemultumirii stârnite de portretul în cauză, afirmând cu toată convingerea că „icoana" domnitorului Mircea, coborâtor din Basarabi, deci „strămoş" al lui Brâncoveanu, „nu este numai a lui [a domnitorului, n.ns], ci şi a noastră, a tuturor, şi a fiecăruia în parte..." [Anania, 2009: 307]; aşadar, o aluzie neaşteptată la o identificare – la nivel individual şi colectiv cu fiinţa curajosului domn –, al cărei înţeles se va lumina puţin mai târziu, şi într-un alt plan al conştientizării, pe care îl vor atinge martorii la această confruntare între îndrăzneala pentru adevăr şi adoptarea comodă, pasivă a viziuii fixate de tradiție. Spusele meşterului, afişând o ambiguitate ce înclină mereu spre un tâlc ascuns, sunt aidoma gesturilor lui: văzând că n-a reuşit să-l convingă pe domnitor de îndreptăţirea adevărului său, el dă impresia că cedează în faţa mâniei stârnite de orgoliul rănit al Brâncoveanului, care pretinde, în neputința altui argument, că „Dacă eu nu sunt făcut să semăn cu strămoşul meu, va semăna el cu mine!", şi acceptă să modifice icoana lui Mircea. Naratorul face însă precizarea că meşterul

> „nu a găsit cu cale s-o răzuiască şi să facă o alta pe tencuială nouă, ci a înfăşurat trupul voievodului într-o mantie lungă până-n pământ, de atlaz albastru, împodobită cu

BDD-A28571 © 2018 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 12:18:31 UTC)

> câteva flori în frânghie şi varvarichiuri, din care i-a lăsat afară doar braţul stâng, cu chivotul în palmă. Din viteazul Mircea cel Bătrân nu mai rămăsese decât blagocestivul domn şi ctitor, părintele coconului Mihail" [Anania, 2009: 308], aşa cum poruncise domnitorul Brâncoveanu.

La scena confruntării ce s-a desfăşurat în biserică, în faţa portretului lui Mircea, între ştiinţa şi intenţiile încă nedesluşite deplin ale meşterului Preda şi argumentele domnitorului păzitor al liniştii statornicite de prudenţă şi conformism, au fost martori şi cei şase tineri călugări, veniţi din diferite locuri din ţară la mânăstirea care, salvată de la ruină de acelaşi bogat şi darnic şi dreptcredincios domnitor Brâncoveanu, îşi întărea zidurile şi-şi împrospăta zugrăveala. La Cozia, ne informează autorul-narator, „exista o veche şi puternică predanie muzicală", ameninţată – în timpul evocat – de dispariţie prin îmbătrânirea şi trecerea în veşnicie a cântăreţilor în strană. Foarte tinerii călugări veniţi de curând în mânăstire s-au dovedit „că aveau glasuri frumoase şi limpezi", cântau cu însufleţire, aşa încât în ei se punea speranţa că „ar fi putut să înnoade firul rupt al muzichiei coziene" [Anania, 2009: 298]. Aflăm că, dintre toate „ascultările", tinerii rasofori preferau „cu mai multă plăcere" „buchisirea" şi învăţarea pe de rost a cântărilor religioase, râvnă în care erau sprijiniţi şi călăuziţi de naratorul însuşi, călugăr şi el (mai vechi, mai nou ?!) la acea mânăstire, a cărui sarcină „oficială" şi declarată era aceea de a copia cântările după izvoadele vechi şi de a le pune la îndemâna învăţăceilor. Însă adevăratul său rol, nemărturisit, pe lângă tinerii învăţăcei este altul, mult mai important şi mai tainic, a cărui împlinire se rotunjeşte si cu ajutorul meşterului Preda, prin intenţiile ascunse în modul în care îşi zugrăvea icoanele. Faptele sale se trădează a fi cele ale unui iniţiat care îi pregăteşte şi călăuzeşte cu grijă pe cei şase melozi pentru încercările prin care vor trece în confruntarea cu adevărul lor, ignorat, de fiinţe din carne şi sânge, în această Săptămână a Patimilor. Din situaţiile în care îi pune pe tinerii rasofori, este vădit că *mentorul a ales calea trezirii treptate a nivelurilor de conştiinţă a acestora.*

Repetând seară de seară cântările pregătite pentru săptămâna de dinaintea Învierii, melozii erau lămuriţi, *pentru început*, că trebuie să conştientizeze înţelesul cuvintelor, ***să înţeleagă*** ce cântă pentru că „adevărata cântare îşi hrăneşte frumuseţea din *puterea cuvântului* (s.ns.) şi că vocea în sine, oricât ar fi de măiestrită, nu preţuieşte nimic dacă mintea şi inima îi rămân străine" [Anania, 2009: 299]. Astfel, tot în această primă etapă, cei şase melozi sunt atenţionaţi asupra *rolului* ***emoţiei,*** al implicării afective sincere, totale în trăirea şi transmiterea înţelesului cuvintelor. Interesant este faptul că în importanţa acordată emoţiei, autorul se întâlneşte, peste timp, cu cele mai noi preocupări ştiinţifice contemporane referitoare la acest subiect. Constantin Dulcan, în cartea sa *Mintea de dincolo,* afirma cu convingere că „Gândul se încălzeşte la focul *emoţiei*, care îi conferă energia necesară comunicării" [Dulcan, 2015: 294], precizând că „într-o rugăciune, răspunsul cel mai prompt vine atunci când încărcătura emoţională este profundă" [Dulcan, 2015: 297].

În următoarea etapă, tinerii melozi sunt conduşi *de la teorie la experiment*, mentorul vizând aprofundarea nivelului conştientizării, odată cu declanşarea unei tulburări emoţionale nemaicunoscute sau neconştientizate. Momentul potrivit a fost acela prilejuit de învăţarea unei cântări noi, rânduite pentru vecernia acelei speciale săptămâni, anume *Slava de la Stihoavnă,* considerată de naratorul-mentor „piatra de încercare" (pentru ei, sau şi pentru el, pentru oricine?!); iar „încercarea" nu pare a fi provocată de linia melodică, sau de lungimea textului, ci de impactul emoţional devastator asupra celui ce ia cunoştinţă cu textul, sau il cântă, sau doar îl ascultă): este, i se explică şi cititorului, „una din cele mai zguduitoare cântări ce se pot auzi în curgerea unui an. E vorba de tânguirea femeii păcătoase care udă cu lacrimi picioarele învăţătorului, le unge cu mir şi le şterge apoi cu pletele" [Anania, 2009: 299]. E

BDD-A28571 © 2018 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 12:18:31 UTC)

vorba, aşadar, de *iubire,* răscolitor pământească, de vulnerabilitatea ego-ului, de iubirea-jertfă a femeii, de iubirea ei dincolo de puterea de înţelegere a bărbatului, pentru care ea rămâne un mister, cu firescul, nezbuciumatul ei mod de apropiere de divinitate, mister descifrabil, poate, cum sugerează „stihul" din cântare, doar pentru „Cine va cerca mulţimea păcatelor mele şi adâncurile judecăţilor Tale..." [Anania, 2009: 302].

Lectura textului şi tălmăcirea lui îi oferă mentorului oportunitatea de a provoca cu abilitate *curiozitatea şi îndrăzneala întrebărilor* celor şase tineri rasofori şi, prefăcându-se că nu ia seama la vocea lor „încercată de tulburare", le strecoară *primele aluzii la puterea conştiinţei omeneşti de a transcende graniţele sale individuale şi de a coborî în „prăpastia" Inconştientului colectiv, pe care, conştientizându-l, îl trnsformă într-o „prăpastie luminoasă"* (unde naratorul afirmă, ca din întâmplare, că se „prăbuşeşte" uneori). Este vorba de accederea la acel nivel al „inseparabilităţii" (sesizat de fizica cuantică), adică la „conştiinţa cosmică", unde se experimentează interconectarea „cu întreaga lume vie şi cu întregul univers, formând o singură unitate" [Dulcan, 2015: 298]. În capitolul în care vorbeşte despre cele cinci dimensiuni ale manifestării conştiinţei, Ov. Brazdău face şi el următoarea afirmaţie:

> „Accesul la nivelul cosmic, colectiv al existenţei este ţelul tuturor practicilor spirituale din religiile lumii sau din diversele mişcări ezoterice sau ermetice. *Cunoaşterea conţinuturilor abisale, esenţiale ale fiinţei umane ne leagă intim de celelalte fiinţe* (s.ns.), prin intermediul Sinelui Cosmic, Universal" [Brazdău, 2010: 54].

Iată cum le explică mentorul, pe înţelesul lor, despre cunoaşterea la care accede conştiinţa umană „cosmizată", învăţăceilor nedumeriţi de posibilitatea ca monahia Casiana, autoarea versurilor cântării, să fi cunoscut zbuciumul sufletesc şi gândurile femeii care a trăit în vremuri atât de îndepărtate şi, mai ales, cuvintele ei să şi exprime adevărul, în ciuda faptului că ele sunt doar „o scornitură": chiar dacă e vorba de „o scornitură", replică mentorul, ele sunt

> „o scornitură a harului poetic, care îi dă făcătorului de stihuri puterea de a pătrunde în ascunzişurile fiinţei şi de a aduce la fiinţa rostirii ceea ce pare de nerostit. Darul Casianei s-a pogorât întru adâncurile sufleteşti ale femeii de demult şi a scris nu ceea ce a grăit ea atunci, ci ceea ce ar fi putut să grăiască, dar cu tot atâta adevăr ca şi cum ar fi grăit, poate chiar cu mai mult" [Anania, 2009: 301].

A treia şi cea mai cutremurătoare trezire a gândului şi a tulburării adâncurilor fiinţei lor spirituale, dar şi de sânge şi carne, este provocată de „întâmplarea" că, intrând în biserica proaspăt zugrăvită pentru a repeta acolo cântările, tinerii rasofori, aşezati în strană şi privind în faţa lor icoana mirungerii din casa lui Simon, dau cu ochii tocmai de femeia din stihurile *Slavei*...: Se pare că meşterul Preda plasase icoana în acel loc cu un gând care, bănui mentorul, „avea rădăcini ascunse şi înţelesuri subţiri"; femeia era înfăţişată „prăbuşită la picioarele Învăţătorului, (...). Părul roşu şi foarte bogat i se revărsa pe chip, acoperindu-l" (detaliu amintit şi în alte secvenţe, subliniind astfel valoarea de simbol al Mariei din Magdala, care nu putea avea un chip anume, individualizat, pentru că ea reprezenta chipul tuturor femeilor). Zugravul îi acoperise trupul cu

> „o tunică lungă şi simplă, de culoare galbenă, dar un galben ca aurul fagurelui căpăcit, cu smalţuri albe de lumină lăuntrică, veşmânt care nu lăsa să i se vadă decât mâinile înfrigurate de plâns şi tălpile desculţe, abia desprinse din patimă" [Anania, 2009: 308].

BDD-A28571 © 2018 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 12:18:31 UTC)

În biserică, tocmai intrase şi domnitorul Brâncoveanu şi ceasul era încărcat de solemnitate şi *emoţie*, pentru că „ceata celor şase melozi avea să cânte pentru prima oară de faţă cu vodă, care era nu numai un iubitor, ci şi un cunoscător al muzicii psaltice". Peste acest prim val de emoţie, resimţit ca tensiune, încordare, năvăli un altul, îmbătător, cu un altfel de emoţie, stârnită de magia luminii solare de primăvară, care „scria trâmbe de aur în văzduhul zugrăvelilor proaspete (...). Mirosea a var nou-născut. Prin uşa deschisă ajungeau (...) alungându-se de vânt, miresme dulci. Inflorise liliacul". Ceea ce trăiesc tinerii melozi, împreună cu mentorul lor, în momentele următoare în biserică, copleşiţi, pierduţi în furtuna atâtor emoţii, înteţite de ispitirile primăverii şi cele ale tinereţii, de frumuseţea cântării şi a vocilor din care se năştea, de fascinaţia pentru imaginea femeii din icoana meşterului Preda, constituie *cea mai cutremurătoare „încercare"* pe care trebuie să o biruie tinerii călugări în aceste împrejurări, când „paza minţii devenea cu neputinţă". Tumultul acestor emoţii şi efectele lor năucitoare sunt dezvăluite într-o descriere ce se afirmă ca una din cele mai frumoase pagini din toată istoria literaturii româneşti:

> „Melozii au cântat mai frumos ca niciodată (...). Când au ajuns însă la *Slava Stihoavnei,* cu mine s-a petrecut ceva cutremurător. Oare numai cu mine sau şi cu ei? Cel puţin atunci nu aveam cum să ştiu. Oricum, totul izvora din vocile lor. Unda melodică întâlnea cuvintele cu atâta putere încât din împreunarea lor se năştea o flacără nevăzută şi cuprinzătoare, o căldură sălbatică şi vicleană, a pământului ce dogoreşte sub cer acoperit, copleşind răsuflarea şi făcând lumânările să curgă, subţiind materia până la hotarele ei cu lumina. Femeia cea păcătoasă se zbătea în cântec ca o salamandră în propria ei văpaie, tânguirea ei era o grădină de amintiri, lepădarea de sine îi frăgezea în lacrimă sinea de altădată, cu totul dăruită patimii. (...)"

> „Şi pe măsură ce jelania ei prindea tot mai mult să se lumească în curgerea cântării, îmbrăcămintea i se făcea ca o ceară străvzie şi se topea de dogoare şi pierea de la faţa văzduhului şi până la urmă se desprinse ca un abur de pe trupul gol, îngenuncheat şi prăbuşit, tremurător în înfricoşata lui nerușinare, aşa cum se spune că va sta fieştecarele în faţa Judecăţii. Nu ştiam ce se petrece cu mine şi m-am uitat la cei şase cetaşi. Ei îşi luaseră de mult ochii de pe cartea cu semne şi cântau pe de rost şi priveau toţi în acelaşi loc şi cu atâta înfrigurată stăruinţă, încât îi făcură chiar şi pe unii călugări mai bătrâni, rezemaţi în stranele lor din spate să se holbeze. Numai vodă continua să asculte cu capul în piept şi cu pleoapele lăsate pe jumătate, desprins parcă de lume" [Anania, 2009: 309].

Ce se întâmplase? Descrierea trăirilor lăuntrice de maximă şi înfricoşătoare intensitate ale mentorului şi ale celor şase melozi, unde gândurile erau percepute ca realităţi ce puteau să-i absoarbă cu totul în capcana lor, lasă să se înţeleagă că *protagoniştii întâmplării au atins încă o treaptă, cea mai primejdioasă, în trezirea conştiinţei,* care, „prăbuşită" în "prăpastia" Inconştientului colectiv, este acum atrasă în vârtejul haotic al pulsiunilor neîmblânzite ale Vieţii. În învolburarea aceasta a patimilor trupului trăite la frecvenţa de vibraţie a Inconştientului, gândul melozilor contaminează instantaneu gândul unei alte fiinţe, de vibraţie spirituală joasă, care s-a nimerit să fie „imbrohorul" Buiuk, ajuns tocmai atunci în apropierea mânăstirii, şi il fac pe acesta să vadă exact ceea ce vedeau şi ei: pe femeia cu părul roşu, bântuind goală prin mânăstire şi chinuind cu ispitirile inocenţa tinerilor rasofori.

Nici mentorul şi nici melozii n-au ieşit din transă cu uşurinţă şi nici îndată ce s-a sfârşit cântarea, mărturiseşte naratorul: „Nu, nu fusese o părere – femeia fără veşmânt a rămas astfel cât a mai durat vecernia şi tot aşa am lăsat-o când am prins iarăşi a ne împrăştia pe la chilii, fără ca vreunul să cuteze a-i spune cuiva ceva despre tulburarea cugetului său".

BDD-A28571 © 2018 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 12:18:31 UTC)

Tulburarea a durat până în dimineaţa zilei următoare, când melozii au fost văzuţi mergând „încovoiaţi, măturând pământul cu ochii şi răspunzând la întrebări prin vorbe scurte, şi ele parcă târâte prin iarbă" [Anania, 2009: 310]. În comportarea lor se vădeau manifestările ruşinii, semn că ei *conştientizaseră* înfricoşatele puteri care i-ar fi putut destrăma şi pe care le ignoraseră până atunci. Ruşinea însăşi era dovada biruinţei, a revenirii în *sinele* lor acum întărit pentru că a putut urca spre lumină (a conştientului) puterile Inconştientului. Biruinţa aceasta este dezvăluită printr-o frumoasă, surprinzătoare metaforă: melozii mergeau cu privirile plecate pentru că nu voiau să li se vadă ochii. Naratorul face dezvăluirea:

> „Dintre pleoapele deschise, ochii lor erau alţii. Nici acum nu ţin minte – şi, de altfel, n-ar avea importanţă – ce culoare avuseseră irisurile lor înainte, dar *acum erau, toate, galbene ca aurul fagurelui căpăcit, cu smalţuri albe de lumină lăuntrică"* (s.ns.) [Anania, 2009: 314];

ochii lor erau „alţii", pentru că sfâşiaseră vălul realităţii fizice, au pătruns dincolo de ea, urmând „gândurile subţiri" ale zugravului icoanei şi călăuziţi de acelea stârnite de îndemnul mentorului pentru „înţelegere", mulţumită căreia s-au reîntors purtând semnul biruinţei.

Se poate spune că ei au trăit o experienţă a conştiinţei extinse, care, în accepţia fizicii moderne, „este înţeleasă ca un «salt cuantic» – cum spune O. Brazdău, care adaugă că

> „în urma unui «salt cuantic» la nivel cerebral, mintea trece la un nivel superior de înţelegere, iar conştiinţa la o sferă mai extinsă de cuprindere" [Brazdău, 2010: 15].

Referindu-se la descoperirile cercetărilor din acest domeniu, care se apropie tot mai mult de revelaţiile misticilor, Brazdău menţionează că

> „fizica cuantică demonstrează că totul în univers este vibraţie. Şi dacă ne este greu să modificăm frecvenţa de vibraţie a corpului fizic, cu conştiinţa putem opera relativ uşor, iar descrierea experienţelor trăite de mistici demonstrează că de fapt conştiinţa are un acces nelimitat" [Brazdău, 2010: 19].

Dacă tinerii rasofori au răzbit la lumină prin conştientizare, nu la fel se întâmplă şi cu imbrohorul turc, Buiuk. Acesta, lacom de toate îndestulările trupeşti (autorul oferă cititorului multe detalii în acest sens) ce le poate smulge lumii fizice, fără nicio preocupare pentru planul spiritual, vieţuieşte pe o frecvenţă vibraţională ce intră uşor în rezonanţă cu zona Inconştientului abisal, unde estre atras de forţa gândului din acel moment al transei melozilor, dar conştiinţa lui, nepregătită, necălăuzită, râmâne captivă în această dimensiune. Dacă cei dintâi s-au „trezit", el încă ia „realitatea" gândului drept realitate fizică şi acţionează ca atare, cerându-i domnitorului, sub ameninţarea cu moartea, să i-o ofere pe femeia roşcată pe care a „văzut-o" el prin mânăstire. Concluziile cercetătorilor în domeniul fenomenelor conştiinţei afirmă că „experienţele de conştiinţă extinsă au ca rezultat o schimbare în nivelul de conştientizare – dar nu realitatea se schimbă, ci perceperea subiectivă a individului." În acest caz, „perceperea subiectivă" a imbrohorului Buiuk n-a mai fost reglată de intervenţia unei conştienţe de nivel superior şi, în consecinţă, comportarea sa trădează, cum ar califica neuropsihologia, grave „tulburări calitative ale conştiinţei", aflată într-o „stare crepusculară, cu o profundă alterare a reflectării senzoriale". [Brazdău, 2010: 69]

Rămasă în această stare, conştienţa imbrohorului nu adera la logica realităţii fizice, şi nicio dovadă a inexistenţei obiectului dorinţei sale nu l-au putut convinge, aşa încât îi adună pe toţi cei aflaţi la mânăstire în biserică, pregătit să-i ucidă, dacă nu i se face pe plac,

BDD-A28571 © 2018 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 12:18:31 UTC)

„urmat de vreo douăzeci de turci cu hangerele goale" [Anania, 2009: 317]. În spaima paralizantă a acelui moment (când domnitorul aflat şi el acolo plângea şi se ruga „cu faţa în palme, copleşit de neputinţă", trăind o umilinţă şi mai mare pentru că motivele ei erau de neînţeles), egumenul mânăstirii are intuiţia modului în care gândurile şi emoţia din cântarea tinerilor rasofori au atras conştiinţa turcului, prin rezonanţă, în dimensiunea Inconştientului colectiv, unde acesta a rămas captiv, şi decide să folosească, de data aceasta voit şi conştient, aceeaşi metodă, conectându-se cu el în acea dimensiune:

> „Egumenul îşi ţinea capul în piept şi deodată şi-a scuturat coama şi a strigat cu deznădejde [deci tot cuprins de o emoţie extremă, în care a crescut frecvenţa de vibraţie a conştiinţei! N. Ns.]:
>
> – Doamne al puterilor, unde eşti?...
>
> Atunci ne-am adus aminte că aşa-l numise el pe Mircea Vodă Bătrânul, Domn al puterilor, (...), şi pleoapele novicilor s-au ridicat şi ochii ni s-au lipit de făptura din perete, înfăşurată în blagocestiva mantie albastră, şi eu i-am îndemnat pe Cei Şase Melozi [de remarcat semnificaţia simbolică a majusculelor care arată transformarea acestora, n. ns.] şi ei şi-au deschis graiurile şi au prins a cânta:
>
> – Doamne al puterilor, fii cu noi!...
>
> Numai atât cântau, poate că mai departe nu ştiau sau nu era nevoie – cântau în cele trei măsuri pe câte trei lovituri de tobă, luând melodia şi cuvintele de la capăt şi nedându-le niciun răgaz, mereu aceleaşi într-o rotire neistovită, şi turcii din faţa lor se holbau de uimire, căci niciodată nu mai văzuseră nişte ochi omeneşti galbeni şi lucitori ca aurul şi nu pricepeau de ce tinerii îi ţineau pironiţi undeva înainte-le, ca o curgere de foc. Dar noi credeam cu tărie în puterea gândului nostru şi cântecul melozilor prindea tot mai multă vlagă pe măsură ce vedeam cum blagocestiva mantie albastră se subţiază ca o pânză, cum pânza se face ca de păianjen, cum porneşte să se destrame, cum stramele se fac rouă, cum roua se face abur şi cum aburul piere de pe trupul luptătorului încoronat, cu dolmanul scurt şi sabie la cingătoare, aşa cum îl vedea şi imbrohorul, în fiinţa căruia tresărise cine ştie ce strămoş fugărit cândva pe câmpul de la Rovine" [Anania, 2009: 318].

Aşadar, cei acum experimentaţi în transcenderea nivelurilor de conştiinţă, până la accesarea Conştiinţei Cosmice (Divine), au sfâşiat, încă o dată, „vălul" realităţii fizice şi au refăcut parcursul, închizându-l şi mai adânc – într-o anumită zonă a Inconştientului colectiv – pe imbrohor şi ostaşii lui. La finalul acestei straşnice lucrări înfăptuite în „prăpastia luminoasă", ochii melozilor, de care mentorul-narator era „încredinţat că (...) vor fi devenit albaştri", s-au dovedit a fi, acum, „verzi". Culoarea lor (rezultat al combinării galbenului cu albastrul) are, şi de astă dată, valoare simbolică, semnificând asumarea şi contopirea celor două adevăruri în unitatea conştiinţei lor „extinse"; Cei Şase Melozi, însuşindu-şi deja experienţa conştientizării depline a condiţiei lor fiinţiale de duh şi carne, s-au conectat şi identificat acum şi cu ipostaza eroică, demnă a unui neam ce nu trebuie să-i uite pe cei ce l-au înălţat şi i-au arătat calea.

Mesajul povestirii deschide astfel o curajoasă fantă cognitivă spre redefinirea, la un alt nivel, a înţelesului noţiunilor de *libertate/demnitate/religiozitate* a fiinţei umane, considerată în dimensiunea ei contextual istorică dar şi în cea, abisală, a misterului fiinţării în veşnicie.

BDD-A28571 © 2018 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 12:18:31 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Anania, Valeriu, 2009. „Portretul", în vol. *Amintirile peregrinului apter*: *nuvele şi povestiri*, prefaţă de Mircea Muthu, cronologie de Ştefan Iloaie, Iaşi, Editura Polirom, p. 297-318.

Boca, Arsenie, 2015. *Cărarea Împărăţiei*, Deva, Editura Charisma.

Brazdău, Ovidiu, 2010. *Experienţa conştientizării. Teorii şi cercetări moderne privind stările de conştienţă*, Bucureşti, Casa Presei.

Dulcan, Constantin, 2015. *Mintea de dincolo,* Cluj-Napoca, Editura Şcoala Ardeleană.

Rosenblum, B. şi Kuttner, Fred, 2011. *Enigma cuantică. Fizica întâlneşte conştiinţa*, Bucureşti, Editura Prestige.

BDD-A28571 © 2018 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 12:18:31 UTC)